

7^ο Συνέδριο Περιφερειακής Ανάπτυξης: 19-21 / 9/2019, Πάτρα – Ελλάδα

Οι στόχοι της πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περίοδο από το 2020 και εφεξής. Κύριες προκλήσεις για τη διαμόρφωση ενός δυναμικού οικοσυστήματος περιφερειακής ανάπτυξης στο μέλλον

Από το 1981, έτος ένταξης της Ελλάδας στην τότε ΕΟΚ, περισσότερα από 100 δισεκατομμύρια ευρώ έχουν επενδυθεί από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής στην Ελλάδα. Πολλά δε έργα υλοποιήθηκαν στην Δυτική Ελλάδα, όπως για παράδειγμα η κατασκευή του νέου λιμένα της Πάτρας, οι αυτοκινητόδρομοι της Ιονίου και της Ολυμπίας οδού, η γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου, πολλές εκπαιδευτικές υποδομές, καθώς και πρωτοβουλίες όπως αυτή του Συνεργατικού Σχηματισμού «Coralia».

Όσον αφορά την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020 που διανύουμε, ο κύριος όγκος των κονδυλίων επικεντρώνεται κυρίως σε επενδυτικές προτεραιότητες που έχουν στόχο να επαναπροσανατολίσουν την οικονομία μας προς μια πιο καινοτόμο και εξωστρεφή πορεία ενώ συγχρόνως, σημαντικά ποσά διατίθενται στον τομέα του περιβάλλοντος όπου πρέπει να γίνουν ακόμα πολλά πράγματα καθώς στις δύσκολες αυτές στιγμές, πληρώνουμε υψηλά πρόστιμα λόγω της μη συμμόρφωσης με το κοινοτικό κεκτημένο.

Συγχρόνως, οι διαφορές σε επίπεδο ανάπτυξης μεταξύ των ελληνικών περιφερειών αλλά και σε σχέση με τον μέσο όρο της Ένωσης έχουν δυστυχώς σημαντικά διευρυνθεί. Για παράδειγμα, η περιοχή της Μείζονος Πρωτεύουσας, που σχεδόν περιλαμβάνει το ήμισυ του ελληνικού πληθυσμού, είναι η μοναδική περιφέρεια της χώρας με ποσοστό κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος 91% του μέσου όρου της Ένωσης. Όλες οι υπόλοιπες περιφέρειες παρουσιάζουν μεγάλη καθυστέρηση και ιδιαίτερα η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη με το ποσοστό κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ να αντιστοιχεί στο 46% του μέσου όρου της Ένωσης, ενώ το Βόρειο Αιγαίο και η Ήπειρος με 48% και η Δυτική Ελλάδα με 49% (πηγή: Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Οι προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ) 2021-2027 καθώς και το κανονιστικό πλαίσιο για την πολιτική συνοχής, παρέχουν μια νέα ευκαιρία ανάπτυξης, να μειώσουμε την απόσταση από τις πιο προηγμένες χώρες της Ένωσης και να αντικρύσουμε το μέλλον με περισσότερη εμπιστοσύνη και αισιοδοξία. Η Ελλάδα πρέπει να δράξει αυτή την ευκαιρία και συγχρόνως να συμμετάσχει στην 4^η βιομηχανική επανάσταση διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο με όρους καινοτομίας και τεχνολογιών αιχμής. Σύμφωνα με τις προτάσεις της Επιτροπής, η πολιτική συνοχής κατά την ερχόμενη περίοδο προγραμματισμού 2021-2027 πρόκειται να εστιάσει στους ακόλουθους πέντε πολιτικούς στόχους: μια ευφύστερη, περισσότερο συνδεδεμένη, πιο κοινωνική, με χαμηλές εκπομπές πράσινη Ευρώπη και μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες.

Όσον αφορά τον στόχο μιας ευφύστερης Ευρώπης που περιλαμβάνει την καινοτομία, την επιχειρηματικότητα και την ψηφιακή σύγκλιση

Κατά την τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού στο πλαίσιο του στόχου της «έξυπνης εξειδίκευσης» υιοθετήθηκαν σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, Στρατηγικές Καινοτομίας και Έρευνας (γνωστές ως στρατηγικές RIS), οι οποίες οδήγησαν στον εντοπισμό των κυριότερων τομέων ανάπτυξης (π.χ. γεωργικά προϊόντα διατροφής, υγεία, τεχνολογίες των Πληροφοριών και των Επικοινωνιών, ενέργεια, περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη). Ωστόσο, οι στρατηγικές πολλών περιφερειών είναι σε μεγάλο βαθμό παρόμοιες, ενώ σε πολλές περιπτώσεις οι υφιστάμενες δομές έχουν δυσκολία να ανταποκριθούν στην μεγάλη αυτή πρόκληση που δεν αφορά μόνο την διαχείριση των πόρων που

έχουν δεσμευτεί για την καινοτομία στα Περιφερειακά Προγράμματα, αλλά που αφορά επίσης την ανάγκη να διασφαλισθεί η άρτια οργάνωση και λειτουργία του οικοσυστήματος καινοτομίας, η διασύνδεση και συνεργασία της αγοράς με την έρευνα, η μεταφορά τεχνογνωσίας και καλών πρακτικών από άλλες χώρες, η δημιουργία δικτύων διασύνδεσης με ιδιωτικούς ή δημόσιους φορείς του εξωτερικού και η στήριξη των δυνητικών δικαιούχων για συμμετοχή όχι μόνο στα Διαρθρωτικά προγράμματα, αλλά και σε διάφορα ανταγωνιστικά προγράμματα όπως για παράδειγμα το πρόγραμμα-πλαίσιο «Ορίζων Ευρώπη» ή το πρόγραμμα EU Invest.

Παράλληλα με την καινοτομία, θα ήθελα να αναφέρω κάποια στοιχεία για το επιχειρηματικό περιβάλλον που από μόνο του αποτελεί πρόκληση για το μέλλον. Σύμφωνα με τον δείκτη από την έρευνα της Παγκόσμιας Τράπεζας για την επιχειρηματική δραστηριότητα το 2019 (Survey : Doing Business 2019), η Ελλάδα καταλαμβάνει την 72η θέση μεταξύ 190 χωρών και την τελευταία θέση μεταξύ των 28 κρατών μελών της ΕΕ, ενώ η παραγωγικότητα της εργασίας σύμφωνα με στοιχεία του 2017 ήταν μόλις 64,4% του μέσου όρου των 28 της Ένωσης.

Τέλος, ο ψηφιακός μετασχηματισμός της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας αποτελεί ακόμα μια μεγάλη πρόκληση για το μέλλον, αφού η χώρα μας κατατάσσεται στην 27^η θέση μεταξύ των 28 της Ένωσης σύμφωνα με τον Δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (του αποκαλούμενου δείκτη DESI) για το 2018, συμπεριλαμβανομένου του τομέα ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Ειδικότερα, σε ότι αφορά την ευρυζωνική πρόσβαση στο σπίτι και τη χρήση του Διαδικτύου, όλες οι περιφέρειες, εκτός της Αττικής, παρουσιάζουν σημαντική υστέρηση πράγμα που σηματοδοτεί την ανάγκη επίτευξης της υλοποίησης του χάρτη πορείας σύμφωνα με τον νέο ψηφιακό πλαίσιο.

Όσον αφορά τον στόχο μιας πράσινης Ευρώπης χαμηλών εκπομπών άνθρακα που περιλαμβάνει την ενέργεια, το περιβάλλον και την κυκλική οικονομία.

Η ασφάλεια του εφοδιασμού και η διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας παραμένουν βασικές προτεραιότητες. Το μείγμα πρωτογενούς ενέργειας στην Ελλάδα παρουσιάζει σημαντικές διαφορές σε σύγκριση με τους μέσους όρους της Ένωσης των 28, όπως και υψηλότερα μερίδια πετρελαίου και στερεών καυσίμων την στιγμή που οι κλιματολογικές συνθήκες και η τοπογραφία της Ελλάδας είναι ιδανικές για την αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

Η διαχείριση των στερεών αποβλήτων εξακολουθεί να αποτελεί μείζονα διαρθρωτική πρόκληση, λόγω του ότι η χώρα μας βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην υγειονομική ταφή απορριμμάτων που αντιστοιχεί στο 82% των παραγόμενων στερεών αποβλήτων σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ένωσης των 28 που βρίσκεται στο 24%. Συνεπώς, είναι προφανές ότι δεν θα μπορέσουμε να ανταποκριθούμε στον αναθεωρημένο στόχο της Ένωσης για πρόληψη και ανακύκλωση του 50% των παραγόμενων αστικών αποβλήτων μέχρι το 2020, καθώς επί του παρόντος ανακυκλώνουμε μόνο περίπου το 16%. Ιδιαίτερα προβληματική είναι η κατάσταση στην Αττική, η οποία παράγει το ήμισυ του εθνικού συνόλου στερεών αποβλήτων αλλά και στην Πελοπόννησο και Δυτική Ελλάδα, όπου εξακολουθεί να υπάρχει μεγάλος αριθμός παράνομων χωματερών για τις οποίες πληρώνουμε σημαντικά πρόστιμα.

Όσον αφορά τα αστικά λύματα, οι ελλείψεις παραμένουν σημαντικές με γνώμονα το ενωσιακό περιβαλλοντικό κεκτημένο. Σύμφωνα με τα υφιστάμενα σχέδια διαχείρισης αποβλήτων, εκτιμάται ότι απαιτούνται περισσότερο από ένα δισεκατομμύριο ευρώ για την συμμόρφωσης της χώρας μας με την σχετική οδηγία, ειδικότερα όσον αφορά την κατηγορία των οικισμών Γ' προτεραιότητας, δηλαδή αυτούς με ισοδύναμο πληθυσμό 2 000 έως 15 000. Συγχρόνως, η περιορισμένη διοικητική και τεχνική ικανότητα των δήμων και των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας για την αποτελεσματική

λειτουργία των ήδη υφιστάμενων εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων καθώς και η μη αποτελεσματική διαχείριση της λυματολάσπης που σε ποσοστό 40% καταλήγει σήμερα σε χωματερές, αποτελούν σοβαρά θέματα που ζητούν άμεσα λύσεις.

Τέλος, το 2018, οι ελληνικές αρχές ενέκριναν το «Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία». Περιλαμβάνει βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προτεραιότητες και εισάγει δείκτες επιπτώσεων για την παρακολούθηση της μετάβασης στην κυκλική οικονομία. Όμως η ύπαρξη του σχεδίου δράσης παρότι είναι ένα σημαντικό βήμα, δεν αρκεί. Η δημιουργία του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου, η εξάλειψη των διοικητικών περιορισμών και η δημιουργία σταθερών δομών διακυβέρνησης, αποτελούν κύριες προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν.

Όσον αφορά μια πιο συνδεδεμένη Ευρώπη που περιλαμβάνει τις έξυπνες μεταφορές και την κινητικότητα και τις περιφερειακές τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών.

Η αύξηση του εμπορίου μεταξύ Ευρώπης, Άπω Ανατολής και Αφρικής συναινεί στην ανάπτυξη των μεταφορών στην Ανατολική Μεσόγειο, όπου η Ελλάδα έχει σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα λόγω της γεωγραφικής της θέσης. Όπως αποδεικνύεται, ο Πειραιάς, η Θεσσαλονίκη αλλά και η Πάτρα έχουν τη δυνατότητα να γίνουν σημαντικότερες πύλες προς τη Νοτιοανατολική και Κεντρική Ευρώπη, με την προϋπόθεση όμως να ολοκληρωθούν συγχρόνως αξιόπιστες σιδηροδρομικές συνδέσεις μεγάλων αποστάσεων. Επιπλέον και προκειμένου να ευνοηθεί μια περισσότερο ενδοπεριφερειακή σύγκλιση και να αντισταθμιστεί το βάρος της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, θα πρέπει να πραγματοποιηθούν επενδύσεις για την βιώσιμη αστική κινητικότητα και γενικότερα την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής στα μεσαία αστικά κέντρα, όπως η Πάτρα.

Όσον αφορά μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες, που περιλαμβάνει την ανασυγκρότηση αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών.

Βασικό εργαλείο για την αστική και εδαφική ανασυγκρότηση κατά την τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού αποτελούν οι δράσεις που περιλαμβάνονται στο σύνολο των δεκατριών Περιφερειακών Προγραμμάτων. Σύμφωνα με την μέχρι σήμερα εμπειρία από την εφαρμογή των στρατηγικών βιώσιμης αστικής ανάπτυξης αλλά και των ολοκληρωμένων χωρικών παρεμβάσεων διαπιστώνουμε ορισμένα θέματα που χρίζουν ιδιαίτερης προσοχής για το μέλλον όπως:

- α) την ανάγκη εκπόνησης μακροπρόθεσμων στρατηγικών ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης με την συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, στρατηγικών που να υπερβαίνουν την χρονική διάρκεια μιας προγραμματικής περιόδου και που να σχεδιάζουν με ένα τρόπο ολιστικό την βιώσιμη αστική ανασυγκρότηση των πόλεων στις οποίες θέλουμε να ζούμε και να εργαζόμαστε στο μέλλον και
- β) την ενίσχυση της ικανότητας των τοπικών αρχών να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν τις εν λόγω στρατηγικές.

Θα ήθελα να ολοκληρώσω λέγοντας ότι πριν από μερικά χρόνια, όταν συζητούσαμε τις προκλήσεις περιφερειακής ανάπτυξης με έναν πρώην Γενικό Διευθυντή της Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Πολιτικής και Αστικής Ανάπτυξης, είχε πει: «Οι προκλήσεις καθιστούν τη ζωή μας ενδιαφέρουσα, αλλά αν καταφέρουμε να τις αντιμετωπίσουμε θα την καταστήσουν ουσιαστική". Η πατρίδα μας διαθέτει πολλούς ικανούς και έμπειρους ανθρώπους που ασχολούνται με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούν τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία και, ως εκ τούτου, θεωρώ ότι κάλλιστα μπορούμε να υπερβούμε τις προκλήσεις, αξιοποιώντας την τεράστια εμπειρία τους.

